

HACER AKER Selçuk Üniversitesi, Gazetecilik Bölümü'nde lisansını, Radyo, Televizyon ve Sinema Ana Bilim Dalı'nda master ve doktorasını tamamladı. Aynı bölümde öğretim üyesi olarak görev yapan yazar, Capitol Technology University'den siberpsikolog Mary Aiken ile ortak editörlü bir kitap çıkardı. *Handbook of Research on Cyberchondria, Health Literacy, and the Role of Media in Society's Perception of Medical Information* (2021) başlıklı kitap, İngilizce dilinde Amerika'da yayınlandı. *Sinema ve Çocuk* (2021) kitabının da editörlerinden olan Aker, *Türk Sinemasında Kadınlık Halleri*, *Medyada Korku Kültürü Üzerine Eleştirel Yaklaşımlar*, *Contemporary Issues in Cultural Studies* ve *Contemporary Issues in Arts* adlı yayınlara başta olmak üzere birçok kitabın da bölüm yazarlarındandır. 2013 yılından itibaren *Kısa-ca Uluslararası Öğrenci Filmleri Festivali*'nde düzenleme kurulu üyesi ve tören koordinatörü olarak görev alan yazar, ulusal/uluslararası bazda ödül kazanan çok sayıda öğrenci projesinin de danışmanlığını yürütmüştür. *Filmlerle Felsefe*, *Film Eleştirisi*, *Sinemasal Düşünce*, *Kültürlerarası İletişim*, *Radyo Programcılığı* ve *Akademik Yazım ve Etik* derslerini yürüten Aker, kamplarda yaşayan Suriyeli mülteciler üzerine katılımcı gözlem ve yarı-yapılandırılmış görüşme tekniklerinin kullanılacağı bilimsel bir proje hazırlığındadır. Bulguların bir kitapta derleneceği projede, belgesel çekimi de gerçekleştirilecektir. Politik sinema, felsefe, kültür politikaları, yoksulluk, göç, komedi, iletişim çalışmaları ve yeni iletişim teknolojileri yazınına ilgi duyan yazarın, matematik olimpiyatları ve kompozisyon yarışmalarında Türkiye birincilikleri, haber spikerliği dalında da ödülleri bulunmaktadır. En büyük hayali ise babasının hayatını konu edinen biyografiyi tamamlamaktır.

SİNEMA DİZİSİ 19

YOKSULLUK KAHKAHA ve SİNEMA

HACER AKER

Bağlam Yayınları 488
Sinema Dizisi 19
978-605-9911-81-8

Yoksulluk, Kahkaha ve Sinema

© Bağlam Yayıncılık
© Hacer Aker

Birinci Basım: Aralık 2021
Kapak Görseli:
Charlie Chaplin, “the Gold Rush / Altına Hücum” (1925)
Kitap Tasarımı: Canan Suner
Baskı: Avcı Ofset
Davutpaşa Cad. İpek İş Merkezi No: 6/13
Davutpaşa-Topkapı/İstanbul

Yayınevi Sertifika Numarası: 44685
Matbaa Sertifika Numarası: 45259

BAĞLAM YAYINCILIK Hobyar Mah. Narlıbahçe Sok. No: 9/3 Cağaloğlu/İstanbul
Tel: (0212) 513 59 68 / 244 41 60 Tel-Faks: (0212) 243 17 27
Web: www.baglam.com e-mail: baglam@baglam.com

Anneme ve ablama...

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	9
GİRİŞ	13
Birinci Bölüm.....	19
İKTİDARLA OLAN İLİŞKİSİ BAĞLAMINDA YOKSUL - MADUN ÖZNE VE DİRENİŞ PRATİKLERİ	
Yoksulluk Olgusu	20
Yoksulluk Olgusunun Kökenleri	23
Yoksulluğun Keşfi	35
Yoksulun Belirlenmesi: Yoksul Kimdir?.....	43
“Yoksulluk Sınırı” Kavramı ve Yoksulluk Olgusu.....	50
Yoksulluğun “Yeniden” Keşfi/Eşitsizlik Vurgusu.....	55
Yoksulluğun Yeni “Biçim”i: Bir Maduniyet Hali	61
Türkiye’de Yoksulluğun Toplumsal Görünümleri.....	66
Yoksul -Madun Özne/Ontolojik Bir Anlamlandırma	79
Yoksul-Madun Özne ve Direniş Pratikleri.....	98
İkinci Bölüm.....	131
KOMİK ÜZERİNE DÜŞÜNSEL İZLEKLER VE BİR DİRENİŞ ALANI OLARAK KOMEDİ	
Komik Olgusu: Duygusal ve Tanrısal Kökenler	131
Sokrates, Platon ve Aristoteles’te Komik: “Taklit”in “Taktik”i/Öldürücü Alay	137

Bakhtin ve “Karnaval”: Yasa(k) ve Kısıtlamanın Askıda Hali/Orta çağ’dan Rönesans’a Komik	146
Hobbes ve Mahdumları: Üstünlük Yaklaşımı.....	155
Spinoza’daki Eyleme Gücü: Köleleştirici “Keder” ve Ötesi (“Neşe”).....	161
Bergson ve Murisleri: Çürütülmüş Olanın Geri Dönüşü/Uyuşmazlık Savı.....	167
Esprinin Düşler ve Bilinçdışı ile İlişkisi: Freud’un Psikanalizi/Rahatlama Tezi	179
Komik Olan Üzerinden Bir Direniş Siyaseti: Güncel Tartışmalar	191
Türkiye’de Mizah Kültürü ve Direniş Olanakları.....	208
Sinemada Komik Olanın Görünür Hale Getirilmesi: Şarlo ve Diğerleri.....	234
SONSÖZ	256
KAYNAKÇA	262
DİZİN.....	292

ÖNSÖZ

Aralık 2021 ve kış... Umarım bu, yaklaşık iki yıl önce gezeğimizi etkisi altına alan pandeminin son kışı olacaktır.

Bu kitap baskıya girdiği sırada, Dünya Sağlık Örgütü COVID-19'a atfedilebilecek ölümlerin sayısının 5 milyonu aştığını ve küresel olarak bildirilen kümülatif vaka sayısının 265 milyonun biraz üzerinde olduğunu tahmin ediyordu. Bildirilen rakamlar, muhtemelen doğrudan ve dolaylı olarak pandemiye atfedilen toplam ölümlerin önemli bir eksik sayımıyla karşı karşıya olduğumuza dair bir uyarı ile geliyor. Bu kitabı öncelikle COVID-19 ile mücadelede uluslararası işbirliği ve dayanışmaya adanmış istiyorum. Ayrıca, küresel sağlık krizi sırasında hayat kurtarmak ve acıları hafifletmek için yorulmadan çalışan dünya çapındaki cephede çalışanlarının cesaretini ve özverisini de takdir etmek isterim.

Bu kitabın arkasındaki düşünce yoksul-madun özne ve gündelik direniş pratiklerini anlamaya yönelik gösterdiğim ısrarlı çabalarının bir sonucu olarak gelişti. Konuşamayan, konuştuğunda ne söylediği umursanmayan, emeğinin karşılığını alamayan/ekmeğe ulaşamayan, ötelenen, ötekileştirilen insanlar, tüm bunlara karşı nasıl direniyorlardı? Nasıl hayatta/ayakta kalıyorlardı? Onları güçlendiren neydi? Suskunlukları mı? Haykırışları mı? Ağlamaları mı? Yoksa kahkahaları mı? Öyle ya Nikolay Gogol'ün kimse bilmediği görünmez gözyaşlarıyla herkesi güldürmesi, Shakespeare'in ışık ile karanlığı birleştirmesi ve Charlie Chaplin'in *Büyük Diktatör*'e sakarlık yaptırması tam da böyle bir şey değil miydi? Bu düşünülebilirdi, düşünülmeliydi! Düşündüm...

Zaman zaman cesaretimi kaybedip, ümitsizliğe kapıldığım zaman zaman ise keyif aldığım bu yolculukta entelektüel bir iletişim ağı üreten bireysel cömertlik ve yüce gönüllülük edimleri bir

araya geldi. Bazıları yanlış bir yol tuttuğumu düşünüyorlardı. Bazıları doğru yolda olduğumu ama doğru şekilde gitmediğimi. Bazıları ne demeye yola çıktığımı merak ediyorlardı. Diğerleri ise neyse ki yola kendilerini kaptırdılar ve yoluma uygun hale gelebilmesi için yol tutuşumu düzeltmeye çalıştılar. Hepsini minnetle anıyorum. İnançlarını yitirmeyerek bana güç veren sevgili dostlarıma ve aileme de ayrıca minnettarım. Onlar olmazsa eksik kalırdım. Ve kitaplar... En çok da onlarla zaman geçirdim; konuştum onlarla. İlimle bilime katkı sunan, kaynakçamda yer alarak çalışmama değer katan düşünen beyinlere sonsuz teşekkürler.

Bu önsözü, Bağlam emekçilerine teşekkür ederek bitirmek istiyorum. Onların yardımı olmadan bu kitap mümkün olmazdı.

Çalışma odamda oturup bu kitabı bitirirken ve masamdan ayrı-
lıp yürüyüşe çıkmanın özlemini çekerken, düşüncelerim bir kez
daha geleceğe dönüyor. Bu derin yoksulluğun sonu yok mu? Ve
eğer öyleyse ileriye dönük düşünmemiz ve harekete geçmemiz
gerekmez mi?

HACER AKER

*Pek çok küçük yerde, pek çok küçük insan dünyanın suretini
değiştirebilecek pek çok küçük Şey yapar
(Afrika Atasözü)*

*Yoksul insanlar Őansa inanırlar
(Rabelais)*

GİRİŞ

Henri Lefebvre modern dünyada gündelik hayatın izleklerini sürdürdüğü çalışmasında “aşına olunanın hiç de bilinmeyen olduğunu” (2013: 20, 55) söyler. Pierre Bourdieu ise Flaubert’ten alıntıyla “vasatı iyi betimlemek gerekir” (2014: 179) der. “Yapılması gereken gözleri açmak, gündelik hayatın en mütevazı olgularının engin insani içeriğini basitçe keşfetmektir” (Lefebvre, 2013: 137). Çünkü “anlaşılması kolay olanın açıklanması zordur” (Monaco, 2002: 166). “Kesinlikle ne olduklarını ayırt edemeyeceğimiz kadar gözümüzün dibinde durmalarından kaynaklanır bu durum. Onlar adeta aydınlıkta saklanır: Yanıltıcı ve aldatıcı aşinalığın ışığında” (Bauman, 2012: 9). Popüler olanı tanımlamanın ikircikli doğasına (kolay/zor) ilişkin bu tespiti bir değer atfı olarak görüyor, popüler olanda politik olanı arama çabasını ise bu ikircikliliğin yapısını çözme/aşma girişimi olarak değerlendiriyor. “...muhafazakâr kültürel ya da sinemasal metinlerin şaşmaz biçimde, metnin görünüşte muzaffer ideolojisine gölge düşüren bir çatlak hattı içerdiği”ni (Ryan ve Kellner, 1997: 112) varsayıyor; “hayat daima, onun tahsis ettiği ve ondan çıkan formun yer ayrıldığından daha fazla hayattır” (Simmel, 2009: 294) fikrine atfen, “pek çok küçük yerde, pek çok küçük insanın dünyanın suretini değiştirebilecek pek çok küçük şey yaptığına” inanıyoruz. Bu motivasyondan hareketle, komik olan aracılığıyla üretilen anlatı biçimlerinin, üzerine sayısız yorum yapılan ancak içinde pek çok sorun barındıran yoksulluk meselesinin görünür hale gelmesi ve politikleştirilmesini ne ölçüde karşıladığına yönelik sürdürülecek bir tartışmayı mümkün ve kendi içinde anlamlı buluyoruz. Mevcut konuyu daraltıp netleştirme ve araştırılabilir bir problem haline getirme gerekliliği dolayısıyla da şu temel soruyu soruyoruz: Yoksul-madun özne gündelik yaşamında siyasi süreçlere nasıl